

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ**

**DİL VE EDEBİYAT
TÜRKLER VE TÜRKÇE
DÜNYADA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ**

Prof. Dr. Ahmet MERMER

**EKİM - 2009
ANKARA**

1. 4. Dünyada Türkçe Öğretimi

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Dünyada Türkçe Öğretimi

Bugün yaşayan lehçeleriyle birlikte yaklaşık 12 milyon km²'lik bir alan da konuşulan Türkçe, dünyanın sayılı büyük dillerinden birisidir. Büyük bir dil oluşu ve konuşan sayısının da çokluğu Türkçeye olan ilgiyi her zaman en üst seviyede tutmuştur. Batı'da olsun Doğu'da olsun Türkçe üzerine araştırmalar ve incelemeler yapılmış, gramer kitapları yazılmış, dergiler çıkarılmış ve Türkçeyi öğretecek enstitüler, merkezler kurulmuştur.

Kaynak (Source):

Akar, Ali, **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yay., İstanbul 2006

Demir, Nurettin, Yılmaz Emine, **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2003.

Demir, Nurettin, Mainz Üniversitesi Türkoloji Bölümü, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Ekim 2003, S. 622, s. 456-462.

Eren, Hasan, **Türklük Bilgisi Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara 1998.

Ercilasun, Ahmet B., **Başlangıçtan Yürminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara 2004.

Gülensoy, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2000.

Tekin, Talat- Ölmez, Mehmet, **Türk Dilleri**, Simurg Yay., İstanbul 1999.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan/Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Ahmet Mermer / Yrd. Doç. Dr. Feyzi ERSOY	Prof. Dr. Ahmet MERMER	Prof. Dr. H. Hale KÜNÜÇEN

1. 4. 1. Yapan Merkezler

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Türkler, Türkçe Öğretimi Yapan Merkezler

Türkçe bugün 250-300 milyon arası değişen konuşan sayısı ile dünyanın önde gelen dillerinden birisidir. Bunun getirdiği doğal bir sonuç olarak Türkoloji bir bilim dalı olarak popüler olmayı başarabilmiştir.

Türklüğe ve Türkolojiye ilgi yeni değildir. Avrupa’da bunun izleri epeyi eskilere gider. Bu ilgi neticesinde Türkçe üzerine gramerler ve sözlükler yazılmaya; Avrupa üniversitelerinde enstitüler ve kürsüler kurulmaya başlanmıştır. Dünyada ilk Türkoloji kürsüsü 1795 yılında Ecole des Langues Orientales Vivantes’te kurulmuştur. 1807’de Kazan’da açılan üniversitede Türkçe öğretimi yapılmıştır. İtalya’nın Napoli kentinde 1723’te kurulan Istituto Superiore Orientale di Napoli yine ilk kurulan enstitülerdendir. Almanya’da 1887’de, İngiltere’de ise 1906 yılında Türkoloji çalışmaları başlamıştır.

Bugün Avrupa’da özellikle Macaristan’da Szeged, Almanya’da Mainz, Hollanda’da Leiden, İsveç’te Upsala, İngiltere’de Manchester gibi şehirlerde Türkoloji üzerine çalışmalar yapılmakta ve Türkoloji eğitimi verilmektedir.

Avrupa’daki önemli Türkoloji merkezlerinden biri de Almanya’daki Mainz Üniversitesi’dir. Üniversitede Türkoloji Bölümü 1981’den itibaren bağımsız bir Türkoloji kürsüsüne sahiptir. Ünlü Türkolog Benzing, emekli olduktan sonra kürsünün başına İsveçli Lars Johanson gelmiştir. Johanson 2001’de emekli olunca önce Brendemon sonra da Boeschoten kürsünün başına geçmiştir. Kürsü, kuruluşundan beri karşılaştırmalı ve genel Türkoloji çalışmalarına ağırlık vermiştir. Türk dili ve edebiyatı bir bütün olarak düşünülüp incelenmektedir. Kürsü, *Turcologica* adlı seriye ve *Turkic Languages* adlı dergiye ev sahipliği yapmaktadır. Nuri Yüce, Nevzat Gözaydın, Nurettin Demir, Mustafa Uğurlu gibi değerli Türkologlar Mainz’da çalışmalarda bulunmuş olan Türkiye’den isimlerdir.

Macaristan’daki Szeged Üniversitesinde de daha çok Altay dilleri ile ilgili araştırmalar yapılmaktadır. Türk dili de Altay dillerinin önemli bir kolu olduğu için buradaki çalışmaların odak noktalarından birisi durumundadır.

Türkoloji, Avrupa’da olduğu kadar Asya’da ve Amerika’da da ilgi görmektedir. Moğolistan’daki Milli Üniversitede de bağımsız bir Türkoloji bölümü bulunmaktadır. İki binli yılların başında faaliyete geçen bölümde Moğol ve Türk öğretmenlerle Türk dili ve edebiyatı öğretimi yapılmaktadır. Bu üniversitedeki Altayistik bölümünde de Türk diliyle ilgili dersler verilmektedir.

Bugün dünyanın dört bir yanındaki üniversitelerde de Türk dili bölümleri yer almakta ve buralarda Türkçe öğretilmektedir.

Kaynak (Source):

Akar, Ali, **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yay., İstanbul 2006

Demir, Nurettin, Yılmaz, Emine, **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2003.

Demir, Nurettin, Mainz Üniversitesi Türkoloji Bölümü, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Ekim 2003, S. 622, s. 456-462.

Eren, Hasan, **Türklük Bilgisi Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara 1998.

Ercilasun, Ahmet B., **Başlangıçtan Yürüncü Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara 2004.

Gülensoy, Tuncer , **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2000.

Tekin, Talat, Ölmez, Mehmet, **Türk Dilleri**, Simurg Yay., İstanbul 1999.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan/Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Ahmet Mermer / Yrd. Doç. Dr. Feyzi ERSOY	Prof. Dr. Ahmet MERMER	Prof. Dr. H. Hale KÜNÜÇEN

1. 4. 2. Şarkiyat Enstitüleri

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Türkler, Türkçe Şarkiyat Enstitüleri

Şarkiyat ile oryantalizm; şarkiyatçı ile oryantalist kelimeleri birbirlerinin yerine kullanılan kelimelerdir. Türkçe Sözlük'te Şarkiyat, doğu bilimi; şarkiyatçı ise doğu bilimci olarak geçer. Şarkiyat enstitüleri de doğu ile ilgili çalışmaların yapıldığı enstitülerdir. Elbette Türkler ve Türk dili de bu enstitülerin araştırma alanına girmektedir.

Hiç şüphesiz, Rus Türkolog W. Radloff, Türkoloji'nin ve özellikle de Türk diyalektolojisinin kurucusu olarak ismi anılması gereken ilk kişidir. Bununla birlikte Türklük biliminin Avrupa'da başlangıcı Radloff'tan daha eskilere dayanmaktadır. Avrupa'da Türklük biliminin başlangıç yıllarında savaş tutsakları büyük bir rol oynamıştır. Savaşlarda esir düşenler, esir oldukları toplumun yaşayışını ve dilini mercek altına almışlardır. Bunların başında Niğbolu Savaşı'nda Yıldırım'a esir düşen Johann Schildtberger gelir. 1427'de ülkesine dönen Schildtberger, Almanya'ya dönünce tutsaklık yıllarını anlatan bir seyahatname yazmıştır. Türk dilinin gramerini sistemli olarak tespit etme yolunda ilk denemeyi genç yaşında Türklere esir düşen ve Tunus'ta Türkler arasında altı yıl kalan Jesuit papazı Pietro Ferraguto yapmıştır. Onun *Grammatica Turca* adlı eseri 1611 tarihlidir.

1709 Poltova savaşında Ruslara esir düşen İsveçli Philipp Johann von Strahlenberg de Türklük bilimi tarihinde özel bir yer almıştır. Strahlenberg, 1730'da yayımladığı eserinde Türk diline ait verilere yer vermiş ve bu verilerde Türkçenin en uzak lehçesi Çuvaşçadan bile örnekler vermiştir.

Türkçe bugün 250 ila 300 milyon arası değişen konuşan sayısı ile dünyanın önde gelen dillerinden birisidir(DAHA ÖNCE DE GEÇTİ!). Bunun getirdiği doğal bir sonuç olarak Türkoloji bir bilim dalı olarak popüler olmayı başarabilmiştir. Bunun neticesinde de Avrupa üniversitelerinde enstitüler ve kürsüler kurulmaya başlanmıştır. Dünyada ilk Türkoloji kürsüsü 1795 yılında Ecole des Langues Orientales Vivantes'te kurulmuştur. 1807'de Kazan'da açılan üniversitede Türkçe öğretimi yapılmıştır. Napoli'de 1723'te kurulan Istituto Superiore Orientale di Napoli yine ilk kurulan enstitülerdendir. Almanya'da 1887'de, İngiltere'de ise 1906 yılında Türkoloji çalışmaları başlamıştır.

Türkiye'de ise M. Fuad Köprülü, 1924'te *Türkiyat Enstitüsü*'nü kurmuştur. Türkolojinin bu büyük isminin İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Türkiyat Enstitüsünü kurmasıyla birlikte Türkoloji araştırmalarının merkezi Türkiye olmuştur.

Kaynak (Source):

Akar, Ali, **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yay., İstanbul 2006

Demir, Nurettin, Yılmaz, Emine, **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2003.

Demir, Nurettin, Mainz Üniversitesi Türkoloji Bölümü, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Ekim 2003, S. 622, s. 456-462.

Eren, Hasan, **Türklük Bilgisi Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara 1998.

Ercilasun, Ahmet B., **Başlangıçtan Yürmüncü Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara 2004.

Gülensoy, Tuncer , **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2000.

Tekin, Talat- Ölmez, Mehmet, **Türk Dilleri**, Simurg Yay., İstanbul 1999.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan/Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr.Ahmet Mermer / Yrd. Doç. Dr. Feyzi ERSOY	Prof. Dr. Ahmet MERMER	Prof. Dr. H. Hale KÜNÜÇEN

1.4.3. Periyodikler

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Periyodikler

Periyodikler, süreli yayınlar anlamını karşılamaktadır. Avrupa Türkolojiye olan ilgi kendini yapılan yayınlarda da göstermiştir. Çeşitli kitapların yanı sıra süreli olarak yayımlanan bazı dergiler de konuya ilgi duyanların hizmetine sunulmuştur. Avrupa’da yayımlanan dergilerden bazıları şunlardır:

Journal of Turkology: Yılda iki sayı ve tek cilt olarak yayımlanır. Macaristan’da Szeged’te çıkar. Dergide Eski ve Modern Türk yazı dilleri hakkında yazılar çıkmaktadır.

Turkic Languages: Almanya’da Mainz ve Wiesbaden’de çıkar. Özellikle Lars Johanson ve ekibinin emekleri büyüktür.

Acta Orientalia: Dergide Altayistik ve Türkoloji ile ilgili makaleler yayımlanmaktadır. Macaristan Bilimler Akademisinin yayın organıdır. Yılda tek cilt olarak çıkmaktadır.

Central Asiatic Journal: Uzun süredir yılda iki sayı bir cilt olarak çıkan dergi, Almanya’da Wiesbaden’de yayımlanmaktadır.

Folia Orientalia: 1959’dan beri Polonya’da Krakow’da yayımlanmaktadır.

Journal of Turkish Studies: ABD’de çıkan bir dergidir.

Keleti Szemle: Macaristan’da yayımlanan bir dergidir. Türkoloji ile ilgili yazılara yer verilir.

Materialia Turcica: 1975’ten beri yayın yapan dergi Almanya’da Göttingen’de yayımlanmaktadır.

Studia Aorientalia: Finlandiya’da çıkan bir dergidir.

Ungarische Jahrbücher: Dergi Almanya’da yayımlanmaktadır. Altayistik ve Türkoloji ile ilgili makaleler yayımlanır.

Ural-Altäische Jahrbücher: İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya’da çıkmaya başlayan dergi, 48. sayısından itibaren ABD’de yayımlanmaya başlamıştır.

Türk diline ait yazılara da yer veren bazı Doğu bilimleri dergileri:

Acta Orientalia: Dergi, Danimarka’da Kopenhagen’de yayımlanır. Doğu bilimleriyle ilgili yazıların yanı sıra Türk diliyle ilgili çeşitli yazılara da yer verilir.

Altai Hakpo: Kore’de yayımlanan dergide Altay dillerinin yanı sıra Türk diline de yer verilir.

Archivum Ottomanicum: Almanya’da yayımlanan dergide ağırlıklı olarak Osmanlıca araştırmalarına yer verilir.

Asia Major: Türkoloji ile ilgili çeşitli yayınlara yer verilir.

Finnisch-Ugrische Forschungen: Finlandiya’da yayımlanan dergide özellikle Fin-Ugor dilleriyle ilgili yayın yapılmaktadır.

Journal Asiatique: Fransa’da yayımlanan dergide zaman zaman Türk diliyle ilgili makalelere yer verilmektedir.

Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft: Almanya’da yayımlanan dergi Türkiye’de daha çok kısa adı ZDMG ile tanınır. Dergide zaman zaman Türkoloji ile ilgili makaleler yer alır.

Altaica: Moğolistan’da yayımlanan dergide Altay dilleri ve Türkçe ile ilgili makaleler yayımlanmaktadır.

Acta Mongolica: Moğolistan’da yayımlanır. Moğolca, Korece, Mançu-Tunguzca ve Türkçe ile ilgili yazılara yer verilir.

Kaynak (Source):

Akar, Ali, **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yay., İstanbul 2006

Demir, Nurettin, Yılmaz, Emine, **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2003

Ercilasun, Ahmet B., **Başlangıçtan Yürmüncü Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara 2004.

Gülensoy, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2000.

Róna-Tas, A., **An Introduction to Turkology**, Szeged, Studia Uralo-Altaica 33, 1991

Prof. Dr. Muharrem Ergin’e Armağan, XXVIII/ 1-2 1990, s. 325-334., Ankara 1992.

Tekin, Talat, Ölmez, Mehmet, **Türk Dilleri**, Simurg Yay., İstanbul 1999.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan/Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Ahmet Mermer / Yrd. Doç. Dr. Feyzi ERSOY	Prof. Dr. Ahmet MERMER	Prof. Dr. H. Hale KÜNÜÇEN